Minna Kivipelto

3.10.2022

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta 4.10.2022

Asia: THL:n lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaalisesta luototuksesta annetun lain muuttamisesta (HE 136/2022 vp)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntialausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle sosiaalisen luototuksen uudistamisesta. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2023. THL pitää sosiaalisen luototuksen tarjontaa laajentavaa ja alueellista eriarvoisuutta vähentävää lakiesitystä tervetulleena. Sosiaalinen luototuksen valtakunnallistaminen laajentaa velkaantuneiden mahdollisuuksia selvitä veloistaan ilman velkakierteen syntymistä tai ainakin helpottaa heidän ahdinkoaan.

THL pitää tärkeänä ylivelkaantumisen ennaltaehkäisyä, jota sosiaalisen luoton käyttö voi parhaimmillaan olla. Ylivelkaantumisen terveys- ja hyvinvointivaikutuksilla on merkitystä paitsi ihmisille itselleen myös laajemmin yhteiskunnalle. Ylivelkaantumisen ennalta ehkäiseminen parantaa velallisten mahdollisuuksia saataviensa maksamiseen.

THL keskittyy lausunnossaan arvioimaan esityksen vaikutuksia ylivelkaantumisen vähentämiseen ja sitä, millaisia muutoksia esitys tuo toteutuessaan hyvinvointialueiden sosiaalityöhön.

Vaikutukset asiakkaiden asemaan ja ylivelkaantumiseen

Ylivelkaantuneiden kannalta uudistus parantaisi sosiaalisen luoton saamista. Sosiaaliseen luototukseen myönnettävien mahdollisten vapaakuukausien ja maksuvapautusten osalta saattaa vähentää esimerkiksi turvautumista viimesijaiseen toimeentulotukeen.

Sosiaalisen luototuksen siirtäminen hyvinvointialueiden vastuulle lisäisi alueellista yhdenvertaisuutta, koska palvelua on jatkossa saatavilla koko manner-Suomessa. Ehdotus antaisi päätösvallan hyvinvointialueille määritellä sosiaalisen luoton perusteet lainsäädännön reunaehdot huomioiden. Tämä tarkoittaisi sitä, että sosiaalisen luoton tarpeessa olevat henkilöt tulisivat olemaan eri hyvinvointialueilla myös jonkin verran eriarvoisessa asemassa keskenään. Toisaalta ehdotus antaisi mahdollisuuden laajentaa sosiaaliseen luototukseen käyttöä myös sellaisilla aluiella, joilla tarvettakin on enemmän.

Hyvinvointialueiden sosiaalityö

Ehdotuksen mukaan sosiaalista luototusta olisi järjestettävä hyvinvointialueella sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisena kuin alueella esiintyvä tarve edellyttäisi. Tarpeen seuranta edellyttää alueilta selkeitä ylivelkaantumisen ja toimeentulotuen käytön seurannan indikaattoreita. Yhteys toimeentulotuen alueellisiin neuvottelukuntiin on myös tärkeä, jotta talousvaikeuksien syitä ja kokonaisuutta voidaan seurata ja arvioida alueilla.

THL pitää hyvänä myös ehdotusta, että sosiaalisen luototuksen luottopääoman menoihin myönnettäisiin valtion avustusta.

Käytännössä luoton hakeminen, saaminen ja myöntäminen ovat varsin tarkkaan säänneltyjä prosesseja. Esimerkiksi Helsingin kaupungilla hakuprosessin yhteydessä varmistetaan asiakkaan kokonaistilanne, talouden hallinta, kulutuskäyttäytyminen ja maksukyky ja asiakas ohjataan tarvittaessa talousseurantaan. Sosiaalisen luoton määrä ja ehdot eivät saisi vaihdella alueittain enää niin, että se asettaisi eri alueilla asuvat henkilöt keskenään eriarvoiseen asemaan.

Minna Kivipelto

3.10.2022

Ehdotuksen mukaan luotonhakijalle ja luotonsaajalle tulee tarvittaessa järjestää taloudellista neuvontaa ja ohjausta sosiaalisen luoton myöntämisen yhteydessä ja takaisinmaksuajan kuluessa. On suotavaa, että henkilökohtainen keskustelu sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa olisi osa luoton hakemisen ja käyttämisen prosessia. Asiakas ei aina ole välttämättä itse aloitekykyinen hakeutumaan keskusteluun sosiaalihuollon edustajan kanssa, joten asiakkaan tilanteen seuraaminen sosiaaliviranomaisen taholta toisi asiakkaalle myös turvaa ja tukea, kunnes luotto on kyetty maksamaan takaisin.

Ei tule unohtaa, että ylivelkaantumisen taustalla voi olla erilaisia sosiaalisia ja terveydellisiä vaikeuksia talouden hallinnan ohella. Sosiaalisen luototuksen hakemusten arvioinnin yhteydessä on pyrittävä tunnistamaan myös muita mahdollisia vaikeuksia asiakkaan elämässä, jotka mahdollisesti myötävaikuttavat sosiaalisen luoton tarpeeseen. Tällaisia ovat esimerkiksi usein piiloon jäävä rahapeliongelma tai muut riippuvuudet velkaantumisen tai talousvaikeuksien taustalla. On tärkeää, että sosiaalihuollon ammattihenkilö tekee asiakkaan kanssa palvelutarpeen arvion ja tarpeen mukaan ohjaa asiakkaan suunnitelmalliseen sosiaalityöhön, joka voi sisältää laajempaa tukea taloustilanteen selvittämiseen. Asiakas tulee voida ohjata tarpeenmukaisiin muihin palveluihin, esimerkiksi riippuvuuksien hoitopalveluihin, vaikka myönteistä luottopäätöstä ei voitaisikaan tehdä. Myös panostaminen rakenteelliseen sosiaalityöhön on tärkeää etenkin alueilla, joilla viimesijaisen taloudellisen turvan tarve on muita suurempaa.

Hallituksen esitys sosiaalisen luototuksen uudistamisesta ei ole ainut sosiaalihuoltoon kohdistuva muutosesitys kuluvalla hallituskaudella. Muutosten yhteenlaskettu resurssitarve sosiaalihuollossa kaipaa siten tarkempaa selvittämistä, jotta esitettyihin parannuksiin kyetään vastaamaan lainsäätäjän edellyttämällä tavalla.

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Johtaja Mika Salminen